

Verbond en prediking

Ds. G. Boer

september / oktober 1973

Het Verbond Gods

Het onderwerp, waarover ik met u mag handelen, is zo centraal, dat er — onder gereformeerden — steeds uitvoerig over gesproken en geschreven is. Steeds was en is er een voorliefde voor dit onderwerp, omdat het zo diep in de Schriften verankerd is. Tegenwoordig is de aandacht in de nieuwere theologie zeer gespist op het Koninkrijk Gods, maar de leer van de Heilige Schrift, uitgaande van de synode van onze kerk, wees weer met nadruk op de betekenis van het Verbond. Op welke wijze dit alles in dit geschrift aan de orde gesteld wordt, kan nu buiten beschouwing blijven.

Het kan niet in de bedoeling liggen, dat er hier een uitvoerige behandeling wordt gegeven over het Verbond. De belangstellenden kunnen daartoe onmiddellijk verwezen worden naar allerlei geschriften van vroeger en nu. Ik geloof, dat wij het meest vruchtbaar met elkander bezig zijn, wanneer wij als hoofdthema nemen: Hoe functioneert het Verbond in de prediking van Oud- en Nieuw-Testament? en hoe dient het vandaag te functioneren in de prediking? Dan snijden wij veel beschouwelijk af en zitten zo spoedig mogelijk midden in de zaak, die uw redactie aan de orde heeft gesteld.

Verbond met Abraham

Wij ontkomen er echter niet aan, eerst enkele inleidende opmerkingen te maken over het Verbond. Wij willen graag ons uitgangspunt nemen in het verbond, dat God heeft gesloten met Abraham en 'zijn zaad. Ik geloof, dat wij bijbels-theologisch het aan de Heilige Schrift verplicht zijn, wanneer wij uit de tijd tot de eeuwige raadslag Gods opklimmen en niet omgekeerd uit de eeuwigheid tot de tijd afdalen. Dat is ons niet gegeven. Immers wij kunnen theologiserend wel allerlei zeggen over de Raad Gods, maar doen dit immer uit de tijd, waarin God met het Woord Zijner Openbaring is afgedaald.

Zo ook met Abraham. Hij werd geroepen uit Ur der Chaldeeën naar een land, dat God hem wijzen zou. In geloofsgehoorzaamheid is Abraham gegaan. Deze God heeft zich aan Abraham geopenbaard door Woord en Geest. Immers de verschijning, die Abraham ten deel viel, is nooit los te maken van de innerlijke verlichting en wederbaring door de Heilige Geest. Sindsdien gaat Abraham op de steile weg des geloofs, waarop God met hem verkeert. God gaat met Abraham om en Abraham met God. Daar hebben wij het Verbond ten voeten uit. Immers de verborgenheid des Heeren is voor degenen, die Hem vrezen en Zijn Verbond om hun die verborgenheden bekend te maken, Psalm 25 : 14.

Hier staan wij in het hart van de zaak. Berust steeds de omgang van mensen onderling op afgesproken of stilzwijgend aanvaarde trouw en andere verplichtingen, oneindig teerder liggen de verhoudingen tussen God en Zijn volk in deze afspraak ingewikkeld. Hoe vaak ook de naam van Verbond in de Heilige Schrift voorkomt, en dat is zeer vaak — sla maar een enkele blik in de nooit volprezen Trommius — de zaak, die door het woord Verbond wordt aangeduid, komt *overal* in de Schrift voor. Het Verbond is het *raam*, waarbinnen de Heere met ons omgaat. Overal in de Schrift zien wij God en de mens met elkaar spreken, met elkaar onderhandelen; God nodigt de mens tot bekering, herinnerend aan de verplichting van de mens en bovenal aan Zichzelf verbindend om de - mens alles goeds te schenken!

Laat ons ons hier eerst mogen verwonderen, dat dit mogelijk is! Immers de Heere zegt het zelf: 'Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij die, die van een verbrijzelde en nederige geest is, opdat Ik levend make de geest der nederigen, en opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden'. Hier gaat het over een oneindige afstand! De vergelijking van God met de pottenbakker en van ons met het leem, kan nog niet uitdrukken de afhankelijkheid van ons tegenover God. Alle beelden tezamen zijn nodig om ons *iets* te doen verstaan van het wonder van deze zich neerbuigende God. Al de beelden van heer tegenover knecht, van pottenbakker tegenover leem, van een koning tot zijn volk, van een vader tot zijn zoon, van een moeder tot haar kind, van een adelaar tot zijn jongen, van een hen tot haar kiekens, zijn nog niet in staat om alle betrekkingen van de Heere tot ons uit te putten! Alles wat er aan afhankelijkheid, aan onderwerping, aan gehoorzaamheid, aan vriendschap, aan liefde op de aarde is, is maar een zwakke afglans van deze betrekking, die in het Verbond zijn volle ontplooiing vindt! Hier is het: 'Gij slaat toch, schoon oneindig hoog, op hen het oog, die nederig knielen'. God oneindig hoog boven het schepsel, tegelijk zich diep neerbuigend tot het schepsel.

Deze omgang tussen God en de mens was er reeds voor Abraham. Overal waar God zich tot een schepsel neerbuigt, is er sprake van neerbuigende goedheid. Deze neerbuigende goedheid heeft Adam reeds voor zijn val ontvangen. Ook toen was er geen sprake van recht. Ook toen was het gunst, dat de Heere zich tot de mens neerboog. Deze verbondsverhouding zijn wij gewoon het *werkverbond* te noemen. Wanneer wij het woord werk maar niet verstaan als een verhouding van verdienste en loon, is het goed. Hier moet het woord *werk* alle nadruk hebben tegenover *genade*. Maar ook wanneer Adam alles gedaan had, wat hij schuldig was, kon hij zichzelf een onnutte dienstknecht noemen. Ook daar ging God verbondsgewijs om met de mens.

Het verbondsmatige verkeer van de drie Personen

Maar wij moeten nog hoger stijgen. Hetzelfde woord, dat ons leert, dat God met de mens verbondsgewijs omgaat, leert ons ook, dat Gode al zijn werken van eeuwigheid bekend zijn. Niet alleen in de voorwetenschap, maar ook in *voorverordining*. Hier zijn wij in de Raad Gods. Hier zijn wij in het verbondsmatige verkeer van de drie Personen van het goddelijk Wezen. Hier zijn wij aan de eeuwige wellen van het genadeverbond, zoals de raadsdag daartoe lag en ligt in de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Hier zijn wij bij de afspraak, die er ligt tussen de Vader en de Zoon om Zijn Kerk uit de diepten van zonde en dood omhoog te halen. Hier zijn wij bij de Heilige Geest, die het grote werk van de bouw van de Kerk en de mededeling van alle door Christus verworven weldaden, aan de harten van de uitverkorenen toe te passen, op zich nam.

Deze drie-enige God doet het Woord der genade in de *tijd* ingaan en laat het horen aan Adam en Eva, toen zij al sidderende voor Hem vloden. Hier gaat het *genadeverbond* in de tijd! Hier staan twee zichzelf verontschuldigende mensen voor de oordelende en belovende God. Hier begint de vleeswording des Woords. Hier is in kiem alles aanwezig. Hier is het Verbond. Hier is God de Verbondsoprichter, hier is Christus de Middelaar, hier is de wederbarende Heilige Geest. Hier staan twee mensen, die het Woord horen en geloven en naar de vervulling ervan uitzien. Zelfs in het vreselijk gericht over de oude wereld bewaart God het Verbond aan Noach en zijn gezin. De kosmische krachten worden geordend in het zg. natuurverbond, dat als een brede bedding de stroom van Gods bijzondere genade in zich zal bevatten.

Wanneer dan blijkt, dat de stroom van deze bijzondere genade niet door de kosmische krachten, maar door de algehele verdorvenheid van het menselijk hart dreigt te verzanden, laat de Heere de volkeren — naar het woord van Calvijn — als wilde dieren op de bergen dwalen, en gaat Hij een andere weg. In de bijzondere bearbeiding laat Hij de mensheid tijdelijk los, vindt Abraham en stelt hem alleen. Met Abraham en zijn nageslacht sluit Hij een verbond. In Abraham en zijn nageslacht zullen straks in de volheid des tijds alle geslachten der aarde gezegend worden. Gen. 15 en 17 lichten ons uitvoerig in over deze verbondssluiting. De stroombedding wordt *versmald* en *versneld* door Abraham en door zijn nageslacht. Straks zal deze stroom verbreed worden naar alle volkeren der aarde. Dan zal het bevel weerklinken: 'Gaaf dan heen, predikt het Evangelie alle creaturen'.

Ongelijke partijen

Wanneer wij ons nader gaan bezinnen op het karakter en de inhoud van dit genadeverbond, dan dienen wij eerst oog te hebben voor de *ongelijke* partijen, die in dit verband met elkander omgaan. Immers hier gaan God en mens met elkander om. Het karakter is daarom zeer eenzijdig. Dat blijkt al bij de verbondssluiting. Immers, wanneer de offerdieren zijn gedeeld, gaat wel de Heere tussen de stukken door, maar niet Abraham. Het gaat van de Heere uit! Hij is het, die vijandschap zette tussen het vrouwenzaad en het slangenzaad. Hij is het, die Abraham en het uit hem voortkomend geslacht, verkiest. Hij is het die Zijn Verbond en Zijn wetten schenkt. Hij zorgt voor het bloed der verzoening. Hij doet alles aan Zijn wijngaard. Hier valt alle nadruk op het *genadekarakter* van het Verbond. Het is niet zonder meer afhankelijk van de onderhouding van de *Wet* in het Verbond. Het rust alleen in de *verkiezende* liefde des Vaders, in de *verzoenende* arbeid van de Zoon en in de *wederbarende* Heilige Geest! Dit sluit het wandelen in de vreze Gods binnen het raam van dit Verbond niet uit, maar in. Immers dit genadeverbond — hoewel niet afhankelijk van de wetsonderhouding van het volk — kan niet op de rechte wijze verwerkelijkt worden, als Israël niet wandelde in de geboden des Heeren en met een volkomen hart achter de Heere aankwam. Maar dat ontbrak juist. Mozes zegt ergens: 'Maar de Heere leeft ulieden niet gegeven een hart om te verstaan, noch ogen om te zien, noch oren om te horen, tot op deze dag', Deut. 29 : 4. Ja, de Heere zelf getuigt, dat het wel goed is, dat het volk gesproken heeft bij de verbondsinwilliging, maar zegt: 'ach, dat zij zulk een hart hadden om mij te vrezen, en al Mijn geboden te allen dage te onderhouden; opdat het hun en hun kinderen wel ging in eeuwigheid', Deut. 5 : 29. Ook in het Oude Testament gaat het om liefde tot God en de naaste. Maar de diepten van het genadeverbond zijn nog niet ten volle geopenbaard.

Dat blijkt heel duidelijk uit het Verbond, dat de Heere aan de Sinaï met Zijn volk sluit. Het krijgt een sterk *wettisch* en *voorwaardelijk* karakter. De vervulling van de beloften des Verbonds krijgen een sterke verbondenheid aan de gehoorzaamheid van Israël. De eisen van het werkverbond worden erin opgenomen: Doe dat en gij zult leven! Toch is het niet juist van een vernieuwd *werk*verbond te spreken. Immers de Heere openbaart zich als de God, die het volk uit Egypte had uitgeleid en daarom de Heere hun God was. Nee, naar het wezen is *hetzelfde* verbond, dat God met Abraham, Isaak en Jacob sloot, maar naar de vorm staat het onder de indrukwekkende tekenen rondom de Sinaï. De vervulling van de eisen van het werkverbond zijn gegarandeerd door de ark, waar de Wet reeds ligt onder het verzoendeksel. Hij, de Messias, die hierdoor werd afgeschaduwd en gepredikt, zal alle eisen van dit verbond volbrengen om het volstrekt genade-karakter te openbaren. Dat was niet alleen te zien in het Heilige der Heiligen, maar ook in het bekken met bloed, dat Mozes ronddraagt onder het volk en in het sprengen daarvan op het volk. Mozes heeft niet alleen de Wet gegeven, maar ook het middelaarschap der verzoening afgeschaduwd, toen hij het gehele volk besprengde met het bloed des verbonds. De heilige majestueuze God is boven op de berg onder indrukwekkende tekenen, maar het altaar aan de voet van de berg houdt Israël in het leven.

De Wet Gods had ongetwijfeld een opvoedend karakter. Deze was er niet om de overtreding te meerder te maken. De belofte houdt de boventoon, de Wet de ondertoon. In de belofte des verbonds aan Abraham en zijn nageslacht is de Christus ingedragen, daarom kan deze belofte en de vervulling daarvan nooit door de Wet teniet worden gemaakt. Maar de Wet heeft gediend en dient om de Christus te openbaren. De Wet heeft ten doel de machteloosheid en de krachteloosheid van alle vlees tot openbaring te brengen. Deze Wet zal het volk doen hijgen naar de vervulling van de belofte Gods.

Israël — en een ieder onzer spiegele zich — heeft wel getoond, dat zij met al hun vleselijke vroomheid alleen maar de oordelen Gods en Zijn verbondswraak konden opwekken. Want naarmate Israël van de hardigheid des harten blijk geeft, worden de beloften eenzijdiger. Dat licht op een heerlijke wijze op bij de profeten. Zij verkondigen een nieuw verbond, waarin de Heere *alles* zal doen! Wie denkt niet aan de heerlijke beloften des Heeren bij Ezechiël en Jeremia, waar de Heere zegt: 'Ik zal het stenen hart uit u wegnemen en Ik zal u een vleses hart schenken. Ik zal Mijn Geest in het binnenste van u geven en Ik zal maken, dat gij in Mijn wegen wandelen zult'.

Hieruit blijkt dus, dat de Heere ook de verbonds*aanvaarding* in het hart voor Zijn rekening nemen zal. Hier gaat de heerlijkheid van Israëls God op een bijzondere wijze schitteren! Hier komt het genadekarakter van het genadeverbond op een bijzondere wijze tot openbaring. Steeds meer rijst uit de wettische windselen van het Sinaïtisch Verbond de Verbondsmiddelaar omhoog. Hij brengt in het Verbond alles aan, zodat het een verbond wel geordineerd en vast is. Dit Verbond is de vreugde voor het volk, dat enerzijds door wetsbestrijdende goddelozen wordt bespot, anderzijds door de wettische mensen wordt vertrapt. Hoe bitter hebben zij geleden onder deze mannen des bloeds, hoe zwaar was hun strijd tegen de voorlopers van de latere Farizeeën. Zij hebben van genade geleefd, hun twistzaken voor de God van Israël gelegd en soms sterk gepleit op hun zaakgerechtigheid.

Verbond in het Oude Testament

Het leven uit het Verbond in het Oude Testament kenmerkt zich door het geloof in God, door het vertrouwen op Hem, door het verwachten van Hem, door het toevlucht nemen tot Hem, het steunen op Hem, het hangen aan Hem. Dit geloof wordt Abraham tot gerechtigheid gerekend, voordat het raam van het Verbond rond hem en zijn nageslacht geslagen wordt. Dit geloof wordt tot gerechtigheid gerekend, omdat het hangt aan de God des Verbonds en alle goederen omvat in de enige en eeuwige Verbondsmiddelaar.

Het is merkwaardig, dat de apostel Paulus zich in zijn brieven — tot staving van de rechtvaardiging van de goddeloze door het geloof alleen — steeds beroept op deze grondnoties van het Oude Testament. Dat is niet toevallig. Want het is het ene en ongebroken Woord van God. De *wortelen* voor het verstaan van het Verbond liggen in het Oude Testament. Ook in het Oude Testament is het genade voor genade. Hoe treffend is de ootmoed van hen, die in dat Verbond leven en staan. Het gaat in dit alles om God. Zodra Israël in het geheim van de verkiezing zichzelf op de borst gaat slaan, is het verloren, maar zolang het hangt aan de verkiezende God met een gebroken en verslagen hart, is het behouden! Het ware Israël weet van een God, die verkiest, verhardt, zich ontfermt, opnieuw ontfermt en om Zijns Naams wil vergeeft!

Waarom dit alles aan de orde is gesteld? Om hiermee aan te tonen, dat het ook in het Oude Testament niet gaat om de mens, maar om *God*, die zich in souvereine genade inlaat met de mens! Alleen daar functioneert het Verbond op de rechte wijze, waar de ootmoedige omgang met God een plaats heeft, waar zijn weldaden worden verkregen, waar in zijn wegen wordt gewandeld, waar men met hijgend verlangen uitzielt naar de komst van de Middelaar.

Het hele volk aangesproken

Op dit Verbond wordt het *gehele* volk aangesproken! Meermalen getuigt de Heere dat Hij hen heeft getrouwd. Het is Zijn volk! Uitdrukkelijk verzet Calvijn zich in zijn commentaar op Genesis tegen de voorstelling, als zou de Heere alléén met de uitverkorenen uit Abrahams zaad het Verbond hebben opgericht. Nee, met Abraham én zijn zaad. Dat dit niet betekent, dat de Heere *allen* tot de eeuwige zaligheid aanneemt, maakt Calvijn tegelijk duidelijk door zijn leer van *tweërlei* kinderen des Verbonds. Maar het gaat hem erom, dat het gehele volk tot volk des Verbonds is aangenomen en daarop wordt aangesproken. Nooit vinden wij de gedachte in het Oude Testament, dat bepaalde jongens en meisjes niet tot het volk des Verbonds worden gerekend. Gij hebt — zo zegt de Heere — ‘Mijn kinderen genomen en ze de Moloch geofferd’. God handhaaft het Verbond, ook wanneer het volk het allang vergeten is, ook wanneer het eigenlijk maar liever van deze God des Verbonds af wil. Hoor de smartelijke klacht des Heeren, wanneer kinderen des Verbonds aan een afgrijselijke afgod worden geofferd: ‘Het waren Mijn kinderen ! Hoor de aanspraak in het boek der Spreuken: ‘Mijn zoon, geef Mij uw hart’ ! Hij heeft dit volk afgezonderd en onder Zijn bijzondere openbaring gesteld. Daarom leeft dit volk bij de bijzondere openbaring. Het leeft onder het aanbod der genade en onder de beloften. Aan hen zijn de woorden Gods toebetrouwd. De noodzakelijkheid van geloof en bekering wordt met bijzondere klem op hun harten gebonden. Nooit kunnen zij ongedaan maken, dat zij kinderen des Verbonds zijn. Zelfs wanneer zij verworpen worden en buitengeworpen worden, gebeurt dat als kinderen des Koninkrijks. Zelfs wanneer zij in die verschrikkelijke plaats zijn terechtgekomen, worden zij nog kind genoemd! Denk maar aan de rijke man in de hel, die door Abraham alsnog met kind wordt aangesproken. Hieruit blijkt, dat dit kindschap nimmer ongedaan gemaakt kan worden en zelfs in de eeuwige wroeging zijn betekenis houdt.

Zo is het vandaag nog! Zal het Verbond in de prediking op de rechte wijze functioneren, dan hebben wij niet van allerlei stellingen en onderstellingen uit te gaan, maar van de klare Schriftuurlijke gegevens. Ook nu geldt, dat de *gelovigen* en hun zaad in het Verbond Gods begrepen zijn, dat zij het volk des Verbonds zijn, dat de Heere een bijzonder recht op hen heeft, dat de Heere tot hen komt met Zijn beloften en eisen, dat de gemeente in volle verantwoordelijkheid daaronder wordt gesteld. Daarom is de samenkomst der gemeente niet een willekeurige hoop hoorders, maar de gemeente is van de Heere Jezus Christus. Deze verbanden zijn onder ons ver zoek. Het wordt tijd, dat wij ons allen gaan verdiepen zowel in de Reformatie als in de Nadere Reformatie, om te onderzoeken wat de Kerk, de Gemeente en het Verbond is. Wij moeten al deze zaken niet benaderen vanuit de controversen van deze en vroegere tijden, maar vanuit de *bijbelse* doorlichting, zoals dat op de hoogtepunten van het geestelijk leven is verstaan. Het gaat hier niet over de vraag: Wat zegt deze en gene, maar: Wat zegt de Schrift? Niemand mene, dat met een verbondsbeschouwing of een verbondsvisie de Kerk is gered! Niemand mene, dat met een Schriftuurlijke kijk zonder meer alle dingen zijn overwonnen. Het gaat niet om bepaalde uitspraken, maar om de rechte bijbelse fundering en de rechte geestelijke hantering. Gereformeerden mogen nooit ‘begrippenkauwers’ worden, maar moeten bij en uit de Schrift leven! Welnu, dat deden onze vaders. Vandaar hun door en door schriftuurlijke en verbondsmatige taal in de formulieren, waarin de gemeente als ‘geliefden in de Heere Jezus Christus’ wordt aangesproken en van de kinderen der gemeente beleden wordt, dat ‘de Heere hen tot Zijn kinderen en erfgenamen aangenomen heeft’.

Geloof en bekering

Wie echter dit uitgangspunt in de prediking tot een *eindpunt* maakt, met andere woorden: wie niet het *kindschap* uit het geheel der Schrift uit deze drie-ënige God door geloof én bekering in het rechte, onderscheidende licht stelt, deed beter nooit te beginnen! Immers dan wordt dit kindschap van zijn wezenlijke waarde beroofd doordat het losgemaakt wordt van de levende God! Daarom is de leer des Verbonds zo in discredit geraakt in onze kringen. In veler prediking werd en wordt wel de schors van het Verbond der genade aangetroffen, maar de inhoud van het Verbond verarmde of ontbrak geheel! Daarom verdwenen velen naar andere kerken, waar het woord verbond bijna niet genoemd werd, of, als het genoemd werd, in allerlei constructies, die de Reformatie vreemd waren, maar waarin men wel geestelijk voedsel ontving. Immers in deze prediking — ook al was ze bijbels, theologisch en dogmatisch uiterst gebrekkig — straalde de inhoud van het Verbond in de levende Verbondsmiddelaar door.

Toch — en de geschiedenis van menige kerk, die tot de Gereformeerde Gezindheid behoort, leert dit — ontspoort ook deze prediking, wanneer zij zich blijft afzetten tegen een *veruitwendigde* Verbondsleer, zolang zij zelf niet blijvend gevoed wordt uit het levende Woord Gods! Ook dan zijn de gevolgen ontstellend, zoals de kerkelijke praktijk in meer dan een kerk ons leren kan. '

Een van de oorzaken van het in discreditie geraken van de leer des Verbonds, onder ons, is m.i. het uitspelen van het Verbond en de verbonds*belofte* tegen de noodzakelijkheid van de bekering en het geloof. Dan heeft men helemaal niet door, dat het Verbond der genade deze alle *in* zich besluit en ten stelligste aandringt. Waar het geestelijk leven in verval raakt, verliest men op den duur ook de rechte leer. Een tijdlang moge het schijn hebben dat men zeer ijvert voor de rechte leer, maar waar het geestelijk leven ontbreekt of ineenzinkt, worden de bronnen verstopt. Maar het gaat met het Verbond en de prediking niet mis, wanneer het Verbond en alles wat daarmee samenhangt, aan de orde wordt gesteld. Integendeel! Het gaat echter volslagen mis, wanneer dit gebeurt *buiten* God en buiten de Middelaar des Verbonds om! Met andere woorden: wanneer het Verbond losgemaakt wordt van de *God* des Verbonds! Welke wijsheid zouden wij dan nog hebben? Op zijn best enige scholastiek, die het geestelijke leven, dat er is, niet voedt en de kweking van het geestelijk leven zeer tegenstaat. Dat is het levensgrote gevaar, dat ons allen altijd bedreigt bij de behandeling van de leerstukken van de Kerk.

Wat getuigt de Schrift? Dat God met ons en onze kinderen een Verbond der genade heeft opgericht. Wanneer dit raam des Verbonds naar de *Schrift* is gesteld, kan de inhoud van dit verbond aan de orde gesteld worden. Binnen deze begrenzing spreekt de God des Verbonds wel op een zeer indringende wijze. Hier mogen wij ons in de prediking uitputten om alle argumenten bijeen te vergaderen om de *eis* en de *belofte* des Verbonds met alle klem op de consciënties te binden! Hier gaat het pleidooi voor de God des Verbonds beginnen. Van hieruit begint de rechte zorg in de prediking en het pastoraat. Van hieruit krijgt de catechese zijn bijzondere betekenis. Van hieruit krijgt de zorg voor het geheel der gemeente zijn indrukwekkende waarde. Hoezeer wordt deze rechte zorg bedorven door de ontbinding van ons kerkelijk leven.

Hoezeer heeft onze kerk de rechte tucht gehaat en al Gods woorden achter de rug geworpen! Het kerkelijk vraagstuk moet ons daarom zo ter harte gaan, omdat het voortbestaan van de richtingsstrijd ook voor onszelf een levensgrote bedreiging inhoudt. Hoeveel aandacht, die regelrecht aan de bestudering en leiding van zielen moest worden besteed, gaat niet verloren in het almaar voortgaand richtingsgedruis? Hoeveel kranten worden er elke week niet volgeschreven met allerlei kerkelijke problemen, die tijd, geld en energie vragen, maar soms zo bijzonder weinig geestelijke vruchten voortbrengen, ja zelfs het tegendeel?

Dit werkt in de gemeente een bijzondere ongeestelijke gesteldheid in de hand. Daarom zal het in onze kerk tot de een of andere oplossing moeten komen, waarbij een ieder zich weer geheel kan wijden aan de aan hem toebetrouwde zielen. Want terwijl men voor een goede zaak strijdt, gebeurt het, dat de satan zielen onder onze vingers vandaan haalt en wegsleept. Wie heeft iets van die Schotse dominee, die rouw droeg, wanneer één van zijn gemeenteleden de wereld introk, of de Heere Jezus in het openbaar verloochende? Dan treurde deze man als over een dode, want de satan had één van de schapen onder zijn handen weggestolen. Gemeente, zo sprak hij dan vanaf de kansel, wij hebben niet gewaakt! Waar vinden wij die verantwoordelijkheid voor elkaar? Achter deze droefheid van deze man steekt het besef, dat de gemeente is de kudde van de Heere Jezus Christus. Deze beseffen dienen in de prediking naarstig aangekweekt te worden. Dat kan alleen door de prediking van het Woord. Zie het aan de Heere Jezus. Hij treedt op met de boodschap: De tijd is vervuld, het Koninkrijk Gods nadert, bekeert u en geloof het Evangelie. Hier gevoelen wij, dat het volk door de prediking onder de luchtdruk van het komende Koninkrijk wordt gesteld.

Slagveld voor de levende God

Daarmede is tegelijk een tweede lijn voor de prediking ontdekt. Immers de rechte functionering van het Verbond in de prediking maakt bekering en geloof niet overbodig, maar stelt deze juist in nooit gekende scherpheid vanuit het gekomen zijn en komen van Christus tot het Zijne. Wanneer dit op schriftuurlijke wijze gebeurt, ontkomen wij aan een worteldwaling van deze tijd, dat nl. het Verbond en de prediking daarvan de *klem* van de roep tot geloof en bekering afzwakt! Immers, dan wordt het Verbond een operatieterrein voor het verdorven verstand in plaats van een *slagveld* voor de levende God om dit volk te doden en levend te maken. Dan gaat men met het Woord Gods redeneren in plaats van diep eerbiedig te luisteren naar wat God tot de gemeente te zeggen heeft. Dan worden het Verbond en de beloften hulpmiddelen om de God des Verbonds van het lijf te houden. Dan maakt men van de kinderen des Verbonds kwaliteitskinderen en komt men niet meer toe aan de geweldige diepten van zonde en genade.

Maar het Verbond is een *relatie* tot God! Het gaat erom God te kennen, die ons leven is, zoals de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt. Dan hanteren niet wij de rechten des Verbonds, maar God. In de prediking van het Verbond krijgen wij ons levenlang les in de drie vragen: Hoe groot mijn zonde en ellende zijn; hoe ik van al mijn zonde en ellende verlost worde en hoe ik Gode voor zulk een verlossing zal dankbaar zijn.

Deze zakelijke inhoud was Israël vergeten, toen Johannes de Doper optrad. Hij ontmoette een Israël, dat zichzelf vanwege de verbondsrelatie boven anderen stelde, zonder het geloof van vader Abraham te bezitten, zonder als een goddeloze uit genade gerechtvaardigd te zijn. In dat verband zegt Johannes: 'En meent niet bij uzelf te zeggen: Wij hebben Abraham tot een vader; want ik zeg u, dat God zelfs uit deze stenen Abraham kinderen kan verwekken'.

Zo ook de Heere Jezus! Immers wanneer de joden zich op hun vleselijke afstamming uit Abraham beroepen, terwijl zij de Christus verwerpen, zegt Hij: 'Gij zijt uit de vader de duivel, en wilt de begeerten uws vaders doen'. Waarom? Omdat zij Jezus zochten te doden. Deze scherp ontdekkende toon moet in de prediking worden gehoord. Het volk des Verbonds moet weten, dat zij in zichzelf gezien, op geen enkele manier voor de Heere aanneemelijk zijn, maar juist verwerpelijk! De ontmaskering moet plaats vinden. Het oordeel Gods moet worden verkondigd! Wat doet het kind des Verbonds met de betrekking, waarin de Heere zich stelt? Niet anders dan verwerpen. God zet hem op het erf des Verbonds. Wat doet hij? Weglopen en Gods rechten miskennen. Daarop moet hij worden aangesproken, zijn vijandschap getoond, zijn haat aan de kaak gesteld. Al deze dingen moeten aan de orde komen, juist vanuit de verhouding, waarin de Heere zich tot ons gesteld heeft. Wij hebben de mens niet op zichzelf te preken, ook niet de verloren mens, maar de mens in zijn *verhouding* tot God, tot de God des Verbonds. Daarom behoort de prediking van de ellende en onze verlorenheid doorweven te zijn met de betrekking, waarin de Heere zich tot ons stelde. Binnen het raam des Verbonds wordt het vurig pleidooi gevoerd voor de God des Verbonds.

De Middelaar

Het gaat om die God, die zegt: 'Wendt u tot Mij heen alle einden der aarde'. Maar tot de gemeente zegt Hij: 'Ik ben uw God en de God van uw zaad'. Hij wil werken in de lijn der geslachten. Als een gouden draad loopt Zijn verkiezende liefde door de geslachten. Daar is de bodem voorbereid. Daar liggen de gebedsworstelingen der voorgeslachten, daar is het geloof werkzaam van de gelovigen met hun nageslacht. Daar liggen de beloften en de toezeggingen Gods. Deze gemeente is de gemeenschap der gelovigen, maar ook de *moeder* der gelovigen. Hier wil de Heere werken. Hier is de Geest des Heeren broedend en levenwekkend bezig om het Woord Gods als een zaad der wedergeboorte in de harten in te planten. Hier heeft de prediker een grote taak. Met dezelfde ernst, waarmee-hij het volk des Verbonds midden in de dood ziet liggen, dient hij het in Christus geheiligd aan de orde te stellen. Hij mag niet verbergen, dat de gemeente in Christus heeft vergeving der zonden en de vernieuwing van het leven. Daarom moet en mag hij de Middelaar des Verbonds preken. Hij heeft alles vervuld. Hij heeft alle voorwaarden volbracht. Alle nadruk mag vallen op het *volbrachte* werk! Hij heeft de levendmakende Geest verworven. De volle rijkdom en de onnaspeurlijke rijkdom van Christus mag levend worden uitgedragen. Wie uit vrees voor de honden de kinderen het brood onthoudt, had beter nimmer dienaar des Woords kunnen worden! Wanneer de angst ons beheerst de korf van vrije genade te laag te zetten, zijn wij in strijd met de prediking van Christus en de apostelen! Zij toch hebben onbevreesd en met blijdschap het Evangelie verkondigd met bevel van geloof en bekering. Is er iets gewonnen, wanneer de Middelaar des Verbonds wordt verborgen? O, dat God de Geest over ons uitstortte om deze Middelaar onbevreesd en onverkort te prediken!

Het kerkelijk vraagstuk moet ons daarom zo ter harte gaan, omdat het voortgaan van kerkscheuringen en richtingsstrijd ook voor onszelf een levensgrote bedreiging inhoudt! Hoeveel aandacht, die regelrecht aan de besturing en leiding van zielen moest worden besteed, gaat niet verloren in het almaar voortgaand richtingsgedruis? Hoeveel kranten worden er elke week niet volgeschreven met allerlei kerkelijke problemen, die tijd, geld en energie vragen, maar soms zo bijzonder weinig geestelijke vruchten voortbrengen, ja zelfs het tegendeel?

Dit werkt in de gemeente een bijzonder ongeestelijke gesteldheid in de hand. Want terwijl men voor een goede zaak strijdt, gebeurt het, dat de satan zielen onder onze vingers vandaan haalt en wegsleept. Wie heeft iets van die Schotse dominee, die rouw droeg, wanneer één van zijn gemeenteleden de wereld introk, of de Heere Jezus in het openbaar verloochende? Dan treurde deze man als over een dode, want de satan had één van de schapen onder zijn handen weggestolen. "Gemeente", zo sprak hij dan vanaf de kansel, "wij hebben niet gewaakt!". Waar vinden wij die verantwoordelijkheid voor elkaar? Achter de droefheid van deze man steekt het besef, dat de gemeente de kudde van de Heere Jezus Christus is. Deze beseffen dienen in de prediking naarstig aangekweekt te worden. Dat kan alleen door de prediking van het Woord. Zie het aan de Heere Jezus. Hij treedt op met de boodschap: 'De tijd is vervuld, het Koninkrijk Gods nadert, bekeert U en gelooft het Evangelie'. Hier gevoelen wij, dat het volk door de prediking onder de *luchtdruk* van het komende Koninkrijk wordt gesteld.

Wanneer de Christus niet meer levenwekkend en levend wordt uitgedragen, kweken wij een volk, dat hoog opgeeft van het verbond en van het geloof. maar aan de Middelaar des verbonds voorbijgaat, Hem niet nodig heeft en niet kent. Anderzijds wordt er een volk gekweekt, dat soms de weg der zaligheid tot in de onderdelen weet uit te stippelen. Zij vallen de zielszorgers telkens als voorlijke leerlingen in de rede, maar zij zijn geen bidders, verootmoedigen zich niet en kennen geen oefeningen in het ware geloof. In beide gevallen is het een volk, dat rein is in eigen ogen, maar zij zijn van hun drek niet gewassen.

De klem van de prediking

Het Woord Gods moet worden geopend zonder enige menselijke toevoegingen! Paulus predikte de Heere Jezus in de betoning van de Geest en van kracht! Onder ons wordt alle nadruk gelegd op het waarheidsgehalte van de prediking. En dat is goed. Wee ons, wanneer wij het Evangelie vervalsen en niet al onze gedachten leren gevangen geven in gehoorzaamheid aan Christus! Wee ons, wanneer wij een ander Evangelie verkondigen! Maar wordt er evenzeer de nadruk gelegd op de betoning van de Geest en kracht? Hebben wij de volmacht in de prediking van Christus ontvangen en de zalving met de Heilige Geest? Paulus was zeer bewogen in de prediking. Met de schrik van de komende Rechter in zijn gebeente, verkondigde hij de Heere Jezus en bewoog de mensen tot het geloof.

De prediking der waarheid komt niet tot zijn recht, wanneer deze niet gepaard gaat met betoning van de Geest en van kracht. De Heere Jezus schreide eenmaal tranen over Jeruzalem, dat de profeten doodde en stenigde. Verstaan wij dat? Paulus weet van een bediening der verzoening binnen het raam van het verbond, waarin hij als een biddende prediker staat. Hij bidt: laat u met God verzoenen. In werkelijkheid bidt de Heere Jezus Zelf: laat u met God verzoenen. Hoe nodig is het, dat onze prediking van week tot week onder dit gericht doorgaat. Wanneer deze levende en bewogen verbondsbetrekking in het oog gehouden ware, hadden wij minder scholastiek en minder stelsels en minder versteende gemeenten, waarbij de ouderen bevrozen en de jeugd ontkerstent op een verschrikkelijke manier, maar meer leven uit de God des verbonds. Want hierin is het getuigenis van de Heilige Geest. *Christus* moet voor ogen worden geschilderd! Wij dienen - zo zegt ergens ds. van Reenen - te gelijken op Eliëzer, die almaar sprak over zijn meester. In Hem gaan alle schatten des verbonds open.

Daarbij is het zeer dienstig, dat wij de eis des verbonds niet als een nieuwe wet prediken, maar als een permissie. Hier wordt de prediking niet: u zult, maar u mag! Hier wordt vaak zwaar gezondigd. Soms worden de eisen nog wel strak en stijf vanuit de gerechtigheid Gods gepreekt (gebeurde dat maar meer) maar vergeten wordt, dat al deze eisen *gaven* worden van de Heere Zelf! Hier mag het bevrijdende woord worden gesproken: u kunt het niet meer, dan doe *Ik* het! Immers de wet heeft Christus meegenomen naar Golgotha en Christus heeft de wet meegenomen naar Golgotha. In het bevel mag de belofte weerklinken: u mag! Waar de nood is - denk aan de stokbewaarder - wordt het Woord gebracht in de vorm van het bevel. Ja, maar een bevel, dat tegelijk een ontsluiting is van iets geheel nieuws. Het is het verrassende, het nooit gehoorde, het lokkende en nodigende, dat de mens door het *geloof* zalig kan worden! Dat is nooit en nergens vertoond! Ons hart leert het niet, de mensen ook niet, maar het Woord en de Heilige Geest! Dit geloof is het vertrouwen van het hart, de overgave. Hier is de weg, waar de mens ontvangt, wat de Heere eist. Het is de tegenstelling van alle werk en tegelijk het hoogste werk. Hier wordt het geloof genoemd en geroemd als het instrument, waardoor ons Christus en al zijn weldaden worden geschonken.

Bij dit punt dient evenwel de uiterste waakzaamheid en behoedzaamheid te worden betracht! Immers het geloof is niet een *voorwaarde*, door de mens te vervullen, maar de *weg*, waarlangs de Heere ons zijn weldaden: de vergeving der zonden en de vernieuwing van het leven, schenkt. Het geloof is geen wettisch artikel, maar een, dat op de markt van de vrije genade, om niet is te verkrijgen. Deze prediking snijdt als een scherp mes naar twee kanten. Ten eerste naar de kant van hen, die zeggen dit geloof te hebben, zonder kennis van God en van zichzelf te hebben ontvangen. Dit zijn in de diepste grond niet anders dan eigengerechtigde snoevers, die altijd over geloof spreken, zonder de Verbondsmiddelaar te kennen! Aan de andere kant stelt deze prediking de mens in zijn ongelof aan de kaak. Het moet en mag niet normaal zijn, niet te geloven. Het ongelof moet tot in zijn diepste wortels als schuld worden gepreikt, opdat wij de Heilige Geest niet bedroeven, die in zijn strafambt juist is gekomen om de wereld te overtuigen van zonde, omdat het in Christus niet gelooft. In zulk een prediking worden aan zichzelf ontdekten wel tegen de muur gezet, wanneer de eis tot geloof wordt gehoord. Dit kan en mag hen niet worden bespaard. Wanneer echter met gelijke kracht de permissie om te geloven wordt verkondigd, zal alleen door de opening van het Woord en het hart door de Heilige Geest de Christus op de wagen van Zijn Woord in het hart worden ingedragen. Dan kan de mens het niet laten de zoom van 't kleed van Christus aan te raken. Dat is het komen tot Jezus.

Door de nodiging en de dreiging wordt de klem gesteld en dienen de mensen gebracht te worden tot de daad des geloofs. Aan deze zaken zal in de prediking alle aandacht geschonken dienen te worden. Immers het gebrek aan zekerheid des geloofs wordt niet opgeheven door elke week alleen maar waarschuwend te prediken, maar door nauwkeurig te preken de weg des geloofs *tot Christus*, ja Christus Zelf als de Weg, de Waarheid en het Leven!

Daarbij is het onze dure roeping de Christus *geheel* ter rechtvaardiging en heiliging tot voeding en onderhouding van het leven des geloofs te prediken! Telkens opnieuw zal de Christus tot vergeving der zonde worden voorgesteld en aangeboden en toegeëigend. Hij is het enige rustpunt in de dagelijkse en vaak benauwende worsteling met onszelf. De klem van de bekering tot het leven des verbonds dient te worden gehoord. Met de omhelzing van Christus worden ook zijn rechten en inzetten omhelsd. Niet los van Hem, maar in Hem! Hier wordt een geheel veld ontsloten van het leven met Hem en uit Hem. Hier zal op de Schriftuurlijke wijze over de vernieuwing van het leven worden gehandeld. Hier zal de troost worden ontsloten voor het altijd weer dorstige hart om te drinken uit de fonteynen des levens. Hier komt de vastheid van het verbond, zoals het wortelt in de eeuwige raad Gods, in het gezicht. Hier mag en moet worden gesproken van een vastmaken van de roeping en verkiezing, opdat er niet meer zal worden gestruikeld. Hier komt de lof Gods in het gezicht, verbonden met het kruisdragen en het achter Jezus aan gaan.

Verkiezing en verbond

Met dit alles zijn wij bezig de verbondsbetrekking uit te diepen. Daardoor licht op, dat er in deze betrekking *verdiepingen* zijn. Immers deze betrekking is bij alle kinderen des verbonds niet even diep. Hoevelen verkeren niet onder het Evangelie, zonder dat het leven uit dit verbond hen opengaat? Scherp gezegd: twee mensen zitten onder hetzelfde woord, de één valt ervoor, de ander blijft er onbewogen onder. Paulus spreekt van kinderen des vleses en kinderen der belofte. In Ismaël en Izaäk wordt het duidelijk gemaakt. Izaäk verschijnt als de man, in wie de belofte Gods niet faalt, het kind van het wonder: Ismaël als de zoon des vleses, die het type is van de werkgerechtigheid en de verpersoonlijking van het streven des vleses om tot God op te klimmen. Het is te begrijpen, dat deze zaak immer de geesten heeft beziggehouden. Zonder hier een offer te brengen aan het verstand, dat wil doorgronden, mogen wij hier met Calvijn *trappen* aannemen in de verkiezing. Allen wel kinderen des verbonds, maar allen niet op *dezelfde* wijze! Er zijn geestelijke en vleselijke kinderen des verbonds. Dat geeft in de prediking spanning. Het is de spanning tussen verkiezing en verbond waarbij het verbond het veld is, waarop God Zijn verkiezende genade verwerkelijkt. Wij zullen de gehele Schrift hierin laten spreken. Nooit en nimmer mogen wij deze spanning oplossen. Wij dienen in God te beginnen en te eindigen, de verborgen dingen latend voor de Heere onze God.

Met alle kracht hebben wij ons te verzetten tegen de *dictatuur* van het verbond over de verkiezing en omgekeerd tegen de dictatuur van de verkiezing over het verbond. Wij hebben in de prediking in het geloof de verbanden na te gaan. Sommigen spreken graag van een *inwendig* verbond (verkiezing) en een *uitwendig* verbond (allen die gedoopt zijn). Anderen van het verbond zoals dat ligt in de raad Gods en de bediening daarvan in de tijd. Weer anderen van een onvoorwaardelijk en een voorwaardelijk verbond. Aan al deze woorden kleven bezwaren. Wij kunnen er immers een verkeerde kant mee uitgaan. Maar het gaat ons niet om woorden, maar om de zaak, die er door wordt uitgedrukt en bedoeld. De zaak nu is zonneklaar. De Schrift leert het ons en de ervaring bevestigt het. Welke onderscheidingen men ook gebruikt, men wachtte zich voor de scheiding. Het heeft God behaagd Zijn Kerk op aarde in deze samenstelling te doen verkeren. Wat God op deze wijze heeft samengevoegd, scheidde de mens niet. De tarwe wordt op zijn best in het kaf bewaard.

Zo is het ook met de Kerk op aarde. De ware gelovigen floreren op zijn best, wanneer zij als het hart van de gemeente functioneren en als een zoutend zout de gehele gemeente doordringen, zodat zij een klaar getuigenis geeft te midden van een krom en verdraaid geslacht. Laat niemand pogen deze ware gelovigen los te pellen uit het geheel, laat niemand hen verheffen tot een bijzondere klasse. Bovendien: wij zijn geen kenners der harten. Bij elke schok, die de gemeente op aarde krijgt, geldt: 'evenwel, het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn'. En: 'een ieder, die de Naam des Heeren noemt, sta af van ongerechtigheid'. De ware christen wordt gekend aan de ootmoed.

Het nauwe verband tussen de gemeente, zoals de Heere die ziet en kent en de gemeente, zoals die zich aan ons voordoet, is wellicht het duidelijkst te maken met het voorbeeld van een noot. De kern en de pit wordt bewaard door de bast. Wordt deze bast eraf gehaald, dan gaat de pit tot bederf over. De opening zal plaats vinden op de dag der eeuwigheid. Dat kunnen en mogen wij aan de Heere overlaten. Zal ook de prediking vandaag haar werk doen, dan is nodig, dat zij doordrenkt worde met het Woord en de Geest van de God des verbonds, die ook nu zijn verbond bewaart!

Aan ons de roeping het volle Woord te ontvouwen en van Calvijn te leren, dat de dogmatische bezinning dan pas goede vorderingen maakt, wanneer deze geheel gevuld wordt door een onafgebroken bezig zijn met de Heilige Schrift. De dogmatiek dient zich als een spons helemaal vol te zuigen uit de sappen van de Heilige Schrift. Wat is het geheim van de Institutie? Dat deze ontstaan is uit het schrijven van verklaringen van de Heilige Schrift en uit het dagelijks preken. Daarom komen bij Calvijn de zaken van het geloof en het verbond en nog zoveel meer, altijd gebundeld voor. Later zijn al deze dingen meer uiteengewaaid en heeft de scholastiek zich van deze zaken ten dele of geheel meester gemaakt tot schade van de gemeenten en haar prediking.

Aan ons de roeping onszelf te beproeven, of wij dit leven des geloofs deelachtig zijn geworden, of wij ranken, dat zijn vruchtdragende ranken, in de Wijnstok Christus zijn. Dat is het onderscheidend element in de prediking, dat nooit gemist mag worden! Van hieruit heeft de waarschuwing haar volle kracht. Nooit zou de wraak zo erg zijn, wanneer de verbondsbetrekking er niet geweest zou zijn. Hier moet ten volle tot gelding komen: 'hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zo grote zaligheid geen acht geven'? En: 'die in de Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven, maar die de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien in der eeuwigheid; maar de toorn Gods blijft op Hem'! Waar dit onderscheidende element verdwijnt, verliezen wij door de breedte de diepte en verdwijnt de gemeente in de massa.

Zo zien wij dat het verbond het raam is, waar binnen het verkeer plaats vindt tussen God en Zijn volk. Dit geloofsleven kan er zijn, zonder dat er een klaar inzicht is in de zaken, die nu aan de orde zijn. Omgekeerd kan er een klaar inzicht zijn zonder waarachtig geloof. Het gaat er echter niet om wat kan, maar wat behoort. Het is een machte verrijking en verdieping van het leven des geloofs. Dat doet uitzien naar de gehele klare openbaring des Heeren, waarbij het raam zal wegvallen, het Godsgebouw van het steigerwerk zal worden gezuiverd en de gemeente zonder vlek en rimpel aan de Vader zal worden voorgesteld. Daar zal God alles zijn in allen. Daar gaat ook in vervulling het eenvoudigde psalmvers:

*Loutere goedheid, liefdekoorden,
Waarheid zijn des Heeren paân
Hun die Zijn verbond en Woorden,
Als hun schatten gadeslaan.*

G. Boer